

Beszámoló

a Magyar Nemzeti Levéltárban tartott Közművelődési Kerekasztalról

Időpont: 2014. szeptember 11–12.

Helyszín: 1. nap: Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum
2. nap: Hunor Hotel

Résztevők: Magyar Nemzeti Levéltár tagintézményeinek munkatársai és meghívott vendégek (lásd az 1. számú mellékletet), 70fő

A Magyar Nemzeti Levéltár Főigazgatói Titkársága keretében működő Közművelődési Csoport szervezésében két napos konferenciára gyűltek össze Budapesten a tagintézmények szakemberei, hogy megvitassák a levéltári munka legösszetettebb feladatának a közművelődési területnek a koncepcióját.

1. nap programja és előadásai

Fülöp Tamás, főigazgató-helyettes (MNL), az első nap levezető elnökének megnyitója után *Mikó Zsuzsanna*, a Magyar Nemzeti Levéltár főigazgatója köszöntötte a résztvevőket. Beszédében hangsúlyozta, hogy a levéltárak egy hosszúnak tűnő úton indultak el, amelyben a közművelődési tevékenység egyre nagyobb szerepet kap. A levéltári iratokat nem csupán megőrizni kell, azokat meg kell ismertetni szélesebb rétegekkel hogy mindenki számára hozzáférhetővé váljanak a dokumentumok. Ennek a szakmai és a fizikai hátterét is meg kell alapozni, azaz a levéltári közművelődési munkához terek kellenek. *Mikó Zsuzsa* hangsúlyozta, hogy a levéltári szakma ismerje meg a múzeumok gyakorlatát, hiszen a kiállítások elkészítésénél a szakmai szempontok mellett fontos a közvetítés minősége is.

A vendéglátó intézmény nevében *Kiss Imre*, igazgató (MKVM) kiemelte, hogy az együttműködés a múzeum és a levéltár között természetes, és szeretnék folytatni az eddig elkezdett munkát, mivel a kultúra közvetítése a közgyűjtemények feladata.

Az első nap programja és előadásai:

Fülöp Tamás, főigazgató-helyettes (MNL) megnyitó beszédében néhány gondolatot fogalmazott meg a közművelődés kapcsán, s kitért a Magyar Nemzeti Levéltár különleges feladataira is. Hangsúlyozta, hogy a szakmai tapasztalatcsere elsődleges célja az, hogy a közművelődési területen egyre több tapasztalatot szerző levéltárosok ismerjék egymás munkáját, kicseréljék a véleményeket, ismereteket, és lehetőség szerint segítsék egymást. Az összejevetel egyúttal a továbbképzést is szolgálja.

Előadások:

Gurmai Beáta, az EMMI főtanácsosa, *Közgyűjtemények a köznevelés szolgálatában* című előadásában a közgyűjtemények köznevelésben betöltött szerepét emelte ki. Hangsúlyozta, hogy a levéltárak a közművelődési kerekasztal rendezésével történelmi pillanat, fordulópont előtt állnak. Meghatározó jelentőséget tulajdonított a szakmai felelősségnek, közösségépítésnek, kiemelve, hogy a nemzeti önazonosság a kultúrában jelenik meg, azaz „a kultúrához egyformán kell hozzáférni”. Kiemelte, hogy az egyre összetettebb a kultúra területén is jelentkező globális kihívásokra válaszolni kell, és ehhez új közösségi

szemlélet és közösségépítés szükséges. Új virtuális közösségek, hálózatok, jönnek létre, amit a közgyűjteményeknek is fel kell használniuk munkájuk során.

Gurmai Beta előadását követően a múzeumok közművelődési, múzeumpedagógiai tapasztalatairól, gyakorlatáról hallhattak a résztvevők. Az MKVM múzeumpedagógiai programjai[ról], közművelődési és egyéb szolgáltatásairól – Kiss Hajnalka és Miszné Korenchy Anikó, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum munkatársai beszéltek. „Skanzen télen – nyáron. Közönségszolgálat és oktatás a szentendrei Skanzenben” címmel Vajda Sándor muzeológus csoportvezető (SZNM), majd „Közgyűjtemény a lokális identitás erősítésének szolgálatában – a Tiszazugi Földrajz Múzeum példája” címmel Béres Mária igazgató (TFM) tartott előadást.

Különösen érdekes volt hallani a kis és a nagy múzeumok eltérő körülményeiről. A szentendrei Skanzen e téren különleges lehetőségekkel rendelkezik, a hagyományosnak mondható foglalkozások mellett közművelődés keretében felvállaltak színvonalas hiánypótló képzéseket is, (múzeumpedagógus, kiállítás rendező). A Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum fővárosi léte látogatószám szempontjából jelent előnyöket, melyet változatos, profiljuknak megfelelő rendezvényekkel, tárlatvezetésekkel igyekeznek növelni. A kis létszámú – három fős – Tiszazugi Földrajzi Múzeum, mely az év múzeuma címet is elnyerte, pályázatok segítségével biztosított feltételek között próbál meg talpon maradni. Az előadó arra is rávilágított, hogy a kisváros intézményeinek össze kell fogniuk, és ez az összefogás és a szívós munka az iskolabarát szolgáltatások révén szám-talan sikerélményt hozott, hoz magával.

A szünet után Magyar Nemzeti Levéltár tagintézményeinek munkatársai mutatták be az intézményükben folyó közművelődési, illetve közoktatáshoz kapcsolódó munkájukat. A Békés megyei tapasztalatokról „Közművelődési munka a levéltárban – és a levéltáron kívül” címmel Erdész Ádám igazgató (MNL BML) számolt be. Márkusné Vörös Hajnalka igazgatóhelyettes (MNL VML) „Emlékmentés másként” szlogennel a Veszprém Megyei Levéltárban alkalmazott új közművelődési formákról” tartott bemutatót. Szabóné Maslowski Madlen levéltáros (MNL JNSZML) „3-99 éves korig ajánlott” címen adott számot a Jász-Nagykun-Szolnok megyei rendezvényekről. Végül Kujbusné Mecsei Éva igazgató (MNL SZSZBML) a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárban szervezett foglalkozásokról adott képet („Történelemtanulás forrásközelben”).

A külön-külön is érdekes, számos fotóval demonstrált előadások keretében olyan rendezvény ismertetések, módszertani megoldások hangzottak el, amelyek hasznos újdonsággal szolgáltak a jelenlévők számára: játékok, versenyek szervezése, a laikus érdeklődőket megszólító időszak kiállítások rendezése, a látogatók bevonása a levéltár pedagógiai munka előkészítésébe, helyi intézmények (múzeum, könyvtár, levéltár és a helyi iskolák) összefogása pl. I. világháborús emlékek gyűjtése érdekében.

A kiemelt vagy évfordulás rendezvényekről, gyermekfoglalkozásokról tartott beszámoló mellett a vita során mindjobban a levéltár-pedagógiai eszközök, módszerek, témák kerültek előtérbe. A tematikailag aktuális első világháború mellett a gyermekeket érdeklő középkori hiedelemvilágról (boszorkányokról) tartott foglalkozások módszertani feldolgozásáról kaphattunk képet több előadótól is.

A nap hivatalos részének zárásaként az MNL *közművelődési koncepciójának* tervezetét (lásd a 2. számú mellékletet) külön napirendi témaként vitatták meg a rendezvény résztvevői. A vitát felvezető *Ólmosi Zoltán* közművelődési vezető (MNL FT) hangsúlyozta, hogy az előzetesen elkészült munkaanyagot több gyakorló levéltári szakembernek, intézménynek elküldték, a kerekasztal résztvevőinek átadott változat a beérkezett észrevételek figyelembe vételével készült. Az előadó kitért arra, a koncepcióban leírtak a fő koncepcionális feladatokat kívánják meghatározni, amelyek mentén az MNL tagintézményei elkészíthetik saját programjaikat, feladattervüket. Lényegében egy olyan vázról, ajánlásról van szó, amit a helyi adottságok hozzáadásával lehet felöltöztetni.

A hozzászólók egyetértettek a levéltár középtávú közművelődési koncepciójának alapelveivel, azaz a *nyitott és szolgáltató levéltár* feladataival. Igényként hangzott el egy belső használatra alkalmas (módszertani) kézikönyv elkészítésének szükségessége, a kötet elkészítését szolgálná egy a módszertani adatbázis összeállítása, amit az egyes levéltárak egy meghatározott tárhelyre töltenének fel (konkrét események szervezése, képanyagok, játékok készítése stb.), és már ebben az állapotában is segítené az egyes részterületeken a belső továbbképzést. Az adatbázis étlapként szolgálna, amelyen belüli szörföléssel az MNL intézményei bátran felhasználnák mások ötleteit, anyagait, módszereit.

A nap munkáját összefoglaló zárszó után Török Róbert a házigazda intézmény igazgatóhelyettese mutatta be az érdeklődőknek a múzeum kiállításait.

A 2. nap programja és előadásai:

A második napon – mintegy folytatva az előző napi levéltár-pedagógiai blokkot – *Apáti Anna Zita* levéltáros (MNL FT Közművelődés) a levéltár-pedagógia kialakulásáról, feladatáról és szerepéről tartott elméleti igényű, a napot megalapozó előadást. Az utána következő *Németh Ildikó* levéltáros (MNL GYMSM SL) nem csupán a soproni levéltár-pedagógiai foglalkozásokról adott áttekintő képet, hanem kötődve az előző nap délután elhangzott előadásokhoz, a közművelődés szinte minden ágát érintette.

Rácz Attila főosztályvezető (BFL) *TÁMOP gyermekfoglalkozások a BFL szervezésében különös tekintettel az „irányított kutatás” programelemre* című előadása a fővárosi levéltár széleskörű, több középiskolával együttműködő levéltár-pedagógiai tevékenységét mutatta be. *Vágola Éva* pszichológus *A tanórán kívüli oktatás és az élménypedagógia pszichológiai szempontjai és előnyei* címmel először a kérdés pedagógiatörténeti vonatkozásait tárta a hallgatóság elé, majd ezt követően saját pedagógia gyakorlatából mutatott be hasznosítható módszereket és tapasztalatokat.

Az eddigiekből is látható, az ekkor elhangzott előadások a közművelődés fontos színterét, a levéltár-pedagógia elméleti és gyakorlati oldalát egyaránt elemezték. Az előadók kiemelték, hogy a levéltári iratok kulturális és művelődéstörténeti értékeinek közvetítése, megismertetése a fiatal korosztályokkal – elsőrendű feladat. A hagyományos módszereket felhasználva és a modern technikai eszközöket alkalmazva többféle lehet a módszertani megoldás, amit az intézményi lehetőségekhez és optimális esetben az igényekhez mérten természetesen eltérhet egymástól. Az iskolai pedagógusnak, szaktanárnak is fontos szerep jut a levéltári órára történő felkészítés során. A tanulóknak érezniük kell, hogy egy olyan helyre látogattak el, ami ismerős számukra, mégis sok meglepetést tartogat.

A rendező levéltárt képviselő *Farkas Andrea* (MNL FT Közművelődés) levéltáros (*Rendezvényszervezés egy gyakorlati minta példáján*) a Bécsi kapu tér munkája során kapott gyakorlati tapasztalatokról számolt be. Bemutatta, hogy egy-egy nagyobb rendezvény (pl. családbarát március 15.) kapcsán, ami akár 2500–3000 vendég bevonását és programmal való ellátását jelentette, milyen programcsoportokat, foglalkozási formákat kell alkalmazni annak érdekében, hogy felnőtt s gyerek egyaránt jól érezze magát.

Utolsó előadóként *Farkas Noémi* (MNL FT Közművelődés) a rendezvényszervezés kapcsán felmerülő kommunikációs feladatokat elemezte. Rámutatott arra, hogy a levéltári rendezvények sikere sok esetben azon múlik, hogy milyen a sajtókapcsolat, s mennyire sikerült minél szélesebb körben felkelteni az érdeklődést. Az elemzés több olyan szempontot mutatott be, ami elengedhetetlen a sikeres munkához.

A Magyar Nemzeti Levéltár 2012. évi létrejöttével az intézménynek korábbinál jóval átgondoltabb, tervezett kommunikációra van szüksége. Szükségessé vált a közművelődési koncepció mellett hosszú távú kommunikációs stratégia elkészítése, illetve az egyes rendezvények, események kommunikációjának megtervezése. Egyértelmű célként fogalmazódott meg az intézmény ismertségének növelése, a levéltárral kapcsolatos sztereotípiák lerombolása, és az eddig meg nem szólított rétegek, korosztályok bevonása intézményeinkbe. Az aktív sajtókapcsolatok mellett fontos célkitűzés olyan intézményi kapcsolatrendszer kialakítása, amely alternatív pénzforrások, szponzorok folyamatos bevonásával lehetőséget teremt a közművelődési feladatok finanszírozására.

Összegzés:

A kétnapos rendezvény egy valódi „kerekasztal” volt, ahol a levéltárak közművelődési szakemberei egyenrangú félként fejthették ki a véleményüket, fogalmazhatták meg gondolataikat, fontosnak tartották a kétirányú kommunikáció lehetőségét, a véleménycsere-t.

Felvetődött, hogy a Magyar Nemzeti Levéltárban a közművelődési munka koordinálása érdekében egy átfogó testületet kell létrehozni. Ennek munkáját, feladatait, szerepét és helyét a levéltári rendszerben a későbbiekben kell meghatározni.

A levéltárak közönségkapcsolati munkája a közművelődés szerves részét képezik. A program része az ún. „*irányított kutatás*”, mely a modern technikák (adatbázisok, digitális képek) alkalmazásának megismerésén alapul a levéltári közművelődési munkában.

Kiemelt területként jelent meg a *levéltár-pedagógia*. Általános megállapítás volt, hogy bár a levéltár-pedagógia speciális helyzetben van, módszereit tekintve a múzeumi pedagógia szakmai eredményei nem hagyhatók figyelmen kívül.

A résztvevők hangoztatták, hogy meg kell határozni a levéltár-pedagógia pontos fogalmát, a célját, és tartalmát. A cél az, hogy a „*pedagógia módszerével ismertessük meg a levéltárat*” a látogatókkal, fiatalokkal: a levéltár feladatait, annak a közigazgatási funkcióját, ugyanakkor a foglalkozásnak kapcsolódnia kell a tananyag legfontosabb témáihoz. Ebben a munkában a célközönség elsősorban a levéltárárett kort megért lakosság, vagyis az általános és középiskolás tanulók, tanárok, egyetemi hallgatók, szabadidővel rendelkezők, az idősek.

Az előadók egyöntetűen hangsúlyozták a szakmai együttműködés fontosságát más közgyűjteményekkel, pedagógusok (közép- és általános iskolai tanárok) megszólításának jelentőségét, annak nehézségeit, a technikai, pénzügyi, infrastrukturális feltételek megteremtésének fontosságát.

A közművelődés a levéltárak számára mára alapfeladattá vált, a szakmai, és a tudományos munka egyenrangú részeként kell elismerni. Feladata összefogni a levéltárakban zajló programokat az ötlettől a lebonyolításig. A folyamat rendkívül összetett: program és meghívó összeállítása, technikai háttér biztosítása, fogadás megszervezése, a sajtó és a célközönség megszólítása és tájékoztatása hagyományos és webes felületen stb. Mindez nem egy elszigetelt folyamat, hanem a levéltáros szakmától megköveteli a kor követelményeinek megfelelő nyitást, a részvételt az érdemi és intenzív szakmai munkában, egyúttal azonban a hagyományok tiszteletben tartását is jelenti.

Ha más eredménye nem lett volna az összeövetelnek – hangsúlyozta a második nap elnöklő Ólmosi Zoltán –, hogy folytatni kell a konzultációt, akkor is megérte eljönni. Azzal azonban, hogy az előadások és élénk viták során elhangzott konkrét javaslatok-módszerek mellett továbbképző tanfolyamok, adatbázis építés, kézműves bemutatók stb. egész soráról esett szó, már kezdetük a tervezni a következő studium tematikáját.

Budapest, 2014. szeptember 30.

MNL FT Közművelődés

1. számú melléklet – *Közművelődési kerekasztal programja*
2. számú melléklet – *A Magyar Nemzeti Levéltár középtávú közművelődési koncepciója 2014–2018*